

**Zeszyty Naukowe
Wydziału Elektrotechniki i Automatyki
Politechniki Gdańskiej**

74

VI Sympozjum Historii Elektryki

Katowice, 12–13 maja 2022

Gdańsk 2022

KMDR INŻ. STANISŁAW RYMSZEWICZ – OFICER WOJSKA POLSKIEGO I POLSKIEJ MARYNARKI WOJENNEJ, INSPEKTOR ELEKTRYK POLSKIEGO REJESTRU STATKÓW, DZIAŁACZ STOWARZYSZENIA ELEKTRYKÓW POLSKICH

Witold PARTEKA

Politechnika Gdańska, Biblioteka – Sekcja Historyczna
Tel. 58 347 2995 e-mail: witparte@pg.edu.pl

Streszczenie: W artykule przedstawiono sylwetkę kmdr mgr inż. Stanisława Rymszewicza (1880-1973). Był absolwentem Wydziału Mechanicznego Morskiej Szkoły Inżynierskiej w Kronsztadzie w Rosji. Oficer mechanik Floty Czarnomorskiej, w latach 1916-1917 kierował Centralnymi Warsztatami Radiotelegraficznymi pod Sewastopolem, a od czerwca 1916 do rewolucji lutowej 1918 był oficerem radiotelegrafii w Sztapie Dowódcy Floty. Od stycznia 1919 przebywał w Polsce, w stopniu kapitana (dowódca wojsk radiotelegraficznych w Inspektoracie Wojsk Łączności). W latach 1923-1926 pełnił funkcję dowódcy Obozu Wyszkozenia Oficerów Łączności i garnizonu w Zegrzu. Służył w Polskiej Marynarce Wojennej (1927-1947) w Biurze Nowych Budowli w Kierownictwie Marynarki Wojennej, nadzorował budowę kontrtorpedowców i okrętów podwodnych, kierował Biurem Zaopatrzenia Marynarki Wojennej. W latach 1935-1937 był wiceprzewodniczącym Komisji Budowy w Anglii kontrtorpedowców ORP „Grom” i ORP „Błyskawica”. Podczas II wojny światowej w Rumunii nadzorował akcję przetrzutu żołnierzy polskich do tworzącej się armii polskiej we Francji, po kapitulacji Francji wyjechał do Anglii, od stycznia 1940 roku do 31 marca 1947 roku był kierownikiem Referatu Techniki i Uzbrojenia Kierownictwa Marynarki Wojennej w Londynie. W grudniu 1947 roku powrócił do Polski. Od 1 kwietnia 1948 do 30 kwietnia 1951 był inspektorem kadłubowym w Wydziale Żeglugi w Gdańskim Urzędzie Morskim w Gdańsku. W latach 1951-1959 zorganizował i kierował inspektoratem elektrycznym w Polskim Rejestrze Statków w Gdańsku. Do śmierci działał aktywnie w Stowarzyszeniu Elektryków Polskich. Był autorem publikacji z zakresu radiotechniki i elektrotechniki.

Słowa kluczowe: Polska Marynarka Wojenna, elektrotechnika okrętowa, radiotechnika, historia elektryki.

1. EDUKACJA I PRACA ZAWODOWA DO 1945 R.

Stanisław Rymszewicz urodził się 30 czerwca 1880 roku w Wilnie. Był synem Józefa i Jadwigi z domu Hoppen [1]. W 1899 rozpoczął naukę w Szkole Realnej w Wilnie, a po zwolnieniu (za udział w strajku szkolnym) pobierał naukę w Szkole Realnej w Mitawie, którą ukończył w 1908 roku. Kontynuował naukę na studiach w Morskiej Szkole Inżynierskiej – Wydział Mechaniczny (Morskoje Inżeniernoje Ucziszczje imp. Nikołaja I) w Kronsztadzie, którą ukończył w 1912 roku uzyskując dyplom inżyniera mechanika na Wydziale Mechanicznym. Następnie służył na okrętach Floty Czarnomorskiej: „Pantielejmon”, „Pant Merkurija” i na jachcie „Kamas” na stanowisku oficera mechanika (miczman) i inżyniera mechanika. W 1914 roku ukończył specjalistyczny kurs z radiotelegrafii. Był oficerem radiotelegrafistą podczas budowy okrętu „Imperatica

Ekaterina Velikaja” w Stoczni w Mikołajewie oraz pełnił funkcje w sztabie dowódcy floty, na pancernikach i okrętach podwodnych. Awansował na zastępcę dowódcy stawiacza min podwodnego okrętu „Krab”. W 1916 roku pływał na stanowisku oficera radiowego – lejtanta na okrętach podwodnych we Flocie Czarnomorskiej, dokonał licznych zmian – montażu nowej aparatury radiowej na okrętach podwodnych. Uczestniczył w organizacji polskiej armii w Rosji po wybuchu rewolucji lutowej w 1917 roku, a następnie od lipca do maja 1918 roku był przedstawicielem Naczelnego Polskiego Wojskowego Komitetu w Sewastopolu. Podczas rewolucji bolszewickiej został wybrany przez załogę okrętu „Krab” na zastępcę komisarza i delegata na Wszechrosyjski Zjazd Delegatów Radiowców i Telegrafistów (*Wsieradios*) w Piotrogradzie (obecnie: Sankt Petersburg).

W czerwcu 1918 roku przyjechał do Polski, do Wilna, później do stolicy. Od stycznia do marca pracował w Departamencie Technicznym Sekcji Elektrotechnicznej w Ministerstwie Spraw Wojskowych. W stopniu kapitana wstąpił do Korpusu Wojsk Łączności, gdzie w latach 1919-1921 pełnił funkcję dowódcy wojsk radiotelegraficznych w Inspektoracie Wojsk Łączności. W październiku 1920 roku zorganizował I batalion telegraficzno-radiowy i warsztaty naprawy radiodbiorników w Warszawie na Mokotowie [2]. W latach 1920-1923 był wykładowcą w Oficerskiej Szkole Wojsk Łączności w Zegrzu. Prowadził wykłady z radiotelegrafii i teletechniki na kursie oficerskim wojsk lotnictwa na Politechnice Warszawskiej [3]. W 1920 roku pełnił funkcję przewodniczącego Komisji ds. Nadzoru, Budowy i Uruchomienia Radiostacji w Grudziądzu, będącej w II RP czwartą stacją radiową w historii polskiej radiofonii.

14 października 1920 roku został awansowany do stopnia majora w korpusie Wojsk Łączności, a 31 marca 1924 roku mianowany podpułkownikiem. W latach 1923-1927 pełnił funkcję komendanta i dyrektora nauk w Oficerskiej Szkole Wojsk Oficerów Łączności, gdzie był nauczycielem radiotelegrafii i teletechniki i zorganizował 5 oficerskich i podoficerskich szkół łączności i został mianowany komendantem garnizonu w Zegrzu. W czerwcu 1924 roku został przeniesiony służbowo do I Pułku Radiotelegraficznego w stopniu podpułkownika inżyniera [4, 5].

W latach 1927-1947 pełnił służbę w Polskiej Marynarce Wojennej w stopniu komandora porucznika, a od 1 I 1933 roku został awansowany do stopnia komandora.

Rys. 1. „Budownictwo Okrętowe”.
(ze zbiorów Sekcji Historycznej PG)

W latach 1927-1932 w Komisji Nadzorczej Budowy Okrętów w Francji z siedzibą w Paryżu będąc przedstawicielem PMW nadzorował budowę kontrtorpedowców (niszczycieli), pierwszych we flocie marynarki wojennej: ORP „Wicher” i ORP „Burza” w stoczni Chantiers Navals Francais w Blainville we Francji, a w stoczni Ateliers et Chantiers A. Normanda w Hawrze we Francji okrętów podwodnych: „Wilk”, „Ryś” i „Żbik”.

Po powrocie do Polski w latach 1932-1935 kierował Biurem Zaopatrzenia Kierownictwa Marynarki Wojennej, przyczyniając się do wzrostu udziału polskich zakładów w produkcji wyposażenia okrętów.

Rys. 2. Kmdr inż. Stanisław Rymaszewicz – pierwszy od prawej, siedzi za biurkiem - Kierownictwo Marynarki Wojennej (Narodowe Archiwum Cyfrowe - NAC)

W latach 1935-1937 w Anglii był przewodniczącym Komisji Budowy Okrętów: dwóch kontrtorpedowców: ORP „Grom” i ORP „Błyskawica”, zbudowanych w Cowes w stoczni John Samuel White w 1936 roku [6]. Po powrocie z Wielkiej Brytanii od 1 lutego 1938 roku do 2 września

1939 roku był zastępcą Szefa Służby Technicznej do spraw inspekcji technicznej w Kierownictwie Marynarki Wojennej. Planowano wówczas budowę 2 niszczycieli typu „GROM” w Stoczni Marynarki Wojennej w Gdyni, ale wybuch II wojny światowej przekreślił te plany. We wrześniu 1938 r. Kierownictwo Marynarki Wojennej powołało Komisję, której przewodniczącym został kmdr mgr inż. S. Rymaszewicz. W 1938 roku rozpoczęto w stoczni Ansaldo we Włoszech prace projektowe nad nowym okrętem podwodnym, który ostatecznie zbudowano w stoczni holenderskiej De Schelde we Vlissingen, nazwany ORP „Orzeł” [7]. W czerwcu 1939 roku planowano rozpocząć budowę kolejnego ścigacza. Jak wspominał inż. Mieczysław Filipowicz w opublikowanych wspomnieniach dotyczących tych planów: „Warszawska wytwórnia radiotechniczna „AVA” miała dostarczyć własnej konstrukcji urządzenia łączności radiowej i radiotelegraficznej. Kmdr Rymaszewicz – szef zaopatrzenia KMW (Kierownictwo Marynarki Wojennej) – popierał stanowisko przedstawicieli SMW (Stocznia Marynarki Wojennej Gdynia-Oksywie), ale nie otrzymaliśmy tego zamówienia”. Pod koniec 1938 r. podpisano umowę, ale w 1940 r. po zajęciu Francji będące na pochylni w stoczni kadłuby okrętów podwodnych przejęli Niemcy i zniszczyli „...” ”Przemysł krajowy miał do nich dostarczyć: silniki główne elektryczne (firma Moj z Katowic), kable elektryczne (Fabryka kabli - Kraków), akumulatory (Piaśtów), kuchnie elektryczne, grzejniki elektryczne (Fabryka Grzejników Elektrycznych w Gródku ...” [8].

2. II WOJNA ŚWIATOWA I OKRES POWOJENNY

25 sierpnia 1939 roku Stanisław Rymaszewicz przyjechał do stolicy, a we wrześniu 1939 roku wyjechał do Rumunii, aby zorganizować miejsce przeładunku sprzętu dla Marynarki Wojennej. Zajęcie Polski przez okupanta hitlerowskiego i radzieckiego zdezaktualizowało te plany.

Po ewakuacji z Rumunii, gdzie uczestniczył w dyslokacji tam internowanych żołnierzy Wojska Polskiego, wyjechał do tworzącej się Armii Polskiej we Francji. Następnie w Paryżu pełnił funkcję kierownika Referatu Techniki i Uzbrojenia Kierownictwa Marynarki Wojennej, a po kapitulacji Francji - od stycznia 1940 roku do 31 marca 1947 roku – przebywał w Wielkiej Brytanii w Londynie, gdzie pełnił funkcję kierownika Referatu Technicznego Zaopatrzenia Materiałowego. Dodatkowo, od września 1940 do sierpnia 1942 roku powierzono S. Rymaszewiczowi obowiązki szefa administracji Kierownictwa Marynarki Wojennej.

Przyczynił się do umożliwienia kontynuacji nauki w Uczelni w Glasgow, a później praktyk w brytyjskim przemyśle stoczniowym marynarzom ORP „Błyskawica”, a do wybuchu II wojny studentów Politechniki Gdańskiej: Mieczysława Bagińskiego, Jerzego W. Doerffera i Andrzeja Tycy. W latach 1943-1944 był wykładowcą przedmiotu elektrotechnika i radiotechnika okrętowa na kursach kwalifikacyjnych dla oficerów Polskiej Marynarki Handlowej: maszynistów I klasy i motorzystów - marynarzy Polaków w Londynie.

W grudniu 1947 roku S. Rymaszewicz powrócił do Polski. Z powodów politycznych (służba wojskowa w przedwojennej armii i flocie marynarki wojennej) uniemożliwiono mu służbę wojskową we flocie Polskiej Marynarki Wojennej. W marcu 1948 roku został przeniesiony do rezerwy.

Rys. 3. ORP „Błyskawica” i ORP „Grom” w 1940 r. w Anglii (domena publiczna.pl)

Od 1 kwietnia 1948 roku do 30 kwietnia 1949 roku był inspektorem kadłubowym w Wydziale Żeglugi w Gdańskim Urzędzie Morskim w Gdańsku. [9]. Następnie S. Rymaszewicza zaangażowano w Polskim Rejestrze Statków w Gdańsku, gdzie zorganizował Inspektorat Elektryczny, którym kierował w latach 1951-1959 [10, 11].

Do śmierci pracował w Ośrodku Normalizacyjnym w Ministerstwie Żeglugi i Gospodarki Wodnej na stanowisku starszego normalizatora. Pracował kilka lat w Biurze Projektów Budownictwa Morskiego „Projmors” w Gdańsku oraz w Biurze Projektowo - Technologicznym w Zjednoczeniu Morskich Stoczni Remontowych w Gdańsku. W 1967 roku przeszedł na emeryturę.

Był autorem publikacji i artykułów na temat elektrotechniki, radiotechniki, elektryki, klasyfikacji statków i historii elektrotechniki. W okresie międzywojennym napisał jedne z pierwszych podręczników z radiotechniki w języku polskim: *Skrócony kurs radiotelegrafii, według wykładów Stanisława Rymaszewicza; Wyższe Kursy Lotnictwa dla Oficerów w Warszawie* (Warszawa 1919) i *Zasady elektrotechniki. Według wykładów prowadzonych na kursach oficerskich w obozie szkoleniowym Wojsk Łączności w Zegrzu przez Stanisława Rymaszewicza* (Zegrze 1922) oraz *Zasady elektrotechniki. Wykłady na kursach oficerskich w obozie szkoleniowym łączności* (Zegrze 1925) i *Podstawy teletechniki i radiotechniki* (Warszawa 1926). W 1928 roku opublikowano poszerzoną wersję podręcznika (Zegrze 1922) pt. *Zasady elektrotechniki* (Warszawa 1928), zawierającego informacje dotyczące lamp elektrycznych, maszyn elektrycznych, miernictwa elektrycznego, prądu stałego oraz zmiennego i elektrostatyki [12]. Napisał też artykuł pt.: *Elektrotechnika w polskim przemyśle okrętowym*, „Budownictwo Okrętowe”, 1964, nr 4, s.123 [13].

Po II wojnie światowej był tłumaczem z języka rosyjskiego książki dotyczącej przeładunków na statkach i prawodawstwa klasyfikacji statków w Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, wydanej w *Serii wydawniczej Biblioteka PRS* pt.: *Przepisy budowy, prób i eksploatacji urządzeń przeładunkowych na statkach morskich oraz instrukcja dokonywania przeglądów i prób: tłumaczenie przepisów Morskiego Rejestru ZSRR*, [tł. Stanisław Rymaszewicz; red. zespół pod kier. Jerzego Lipińskiego], Warszawa 1954. Pośmiertnie opublikowano artykuł S. Rymaszewicza: *Rozwój elektrotechniki okrętowej w okresie przedwojennym 1918-1939*, „Budownictwo Okrętowe”, nr 3/1985, s.95-96 [11, 14].

Rys. 4. Podręcznik – Stanisław Rymaszewicz – *Zasady elektrotechniki* (www.katalog.bn.pl)

3. ZAKOŃCZENIE

Stanisław Rymaszewicz został odznaczony m.in.: Złotym Krzyżem Zasługi, Złotą Odznaką Zasłużony Pracownik Morza, medalem pamiątkowym - 50-lecie SEP, Złotą Odznaką Stowarzyszenia Inżynierów Techników i Mechaników Polskich (SIMP), medalem honorowym „Za zasługi dla Gdańska”, Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski, Krzyżem Walecznych, Krzyżem Komandorskim Orderu Imperium Brytyjskiego, Krzyżem Oficerskim francuskiej Legii Honorowej, Orderem św. Anny IV klasy [2,7,9].

Należał do wielu organizacji zawodowych: np. w latach 1936-1939 do Stowarzyszenia Techników Okrętowych Polskich (STOP) [15], Sekcji Elektrotechniki Okrętowej. W latach 1947-1973 działał w oddziale gdańskiego Stowarzyszenia Elektryków Polskich oraz Stowarzyszenia Inżynierów Techników i Mechaników Polskich (SIMP), od 1953 r. w oddziale gdańskim, a od 1960 roku w sekcji okrętowców. Na III Walnym Zjeździe Sekcji Okrętowców w SIMP w 1960 roku został przewodniczącym Komisji Problemowej Elektrotechniki Okrętowej, funkcję tę pełnił do 1969 roku (w latach 1969-1972 zmieniona nazwa na: Komisja Elektrotechniki i Automatyki), a w kadencji 1972-1975 był przewodniczącym Komisji Elektrotechniki i Elektroniki, wybranym na VIII Zebraniu Sprawozdawczo-Wyborczym ZG SIMP. Śmierć przerwała jego prace w stowarzyszeniu [16].

Był członkiem Rady Programowej periodyku „Budownictwo Okrętowe” [17]. W nekrologu od redakcji tego czasopisma podkreślano cechy charakteru i osobowości S. Rymaszewicza: „obdarzony niezwykłą umiejętnością przekazywania relacji i poczucia humoru był niezrównanym narratorem zapraszany na Uczelnie, występował w różnych kołach młodzieżowych, studenckich oraz fachowych”. „Życzliwość w stosunku do ludzi, skromność

i niezwykle urok, jaki roztaczał stanowiły o cechach jego osobowości, która zjednywała mu szacunek jak i wielką popularność” [18].

Prywatnie był żonaty z Jadwigą z domu Butkiewicz (20.06.1900 Wilno – 27.05.1970 Gdańsk). Mieli synów: Zygmunta (17.01.1921 Wilno - 22.08.1944 Warszawa), żołnierza Armii Krajowej i powstańca warszawskiego w stopniu kaprała i Mieczysława (15.06.1923 Zegrze – 5.11.2010 Triest Włochy).

Stanisław Rymaszewicz został pochowany na cmentarzu komunalnym w Gdańsku – Oliwie [19-20].

4. BIBLIOGRAFIA

1. Akta osobowe Stanisława Rymaszewicza, sygn. R -17. Urząd Morski w Gdyni.
2. *Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego*, t.4, R-Ż. Red. Z. Nowak, Gdańsk 1997, s. 128-129.
3. Rataj P., Sadłowski P., Hickiewicz J.: *Wkład Stowarzyszenia Elektrotechników Polskich i Jego członków w wojnę polsko-bolszewicką 1919-1921, Zeszyty Naukowe Wydziału Elektrotechniki i Automatyki Politechniki Gdańskiej*, nr 70, Gdańsk 2020, s. 115-118.
4. Pakuła M.: *Obiekty Garnizonu Zegrze 1890-1939*, Zegrze 2014.
5. Wiśniewski Z.: *Kształcenie wojskowych kadr łączności w Zegrzu w latach 1919-1939*, Warszawa 1999.
6. Kryger Z.: *Polskie związki z Cowes*, „Przegląd Morski”, nr 2, 2010.
7. *Kadry Morskie Rzeczypospolitej, t. 2. Polska Marynarka Wojenna, cz. I. Korpus oficerów 1918-1947*, red. J. K.Sawicki, Gdynia 1996.
8. Filipowicz M.: *Ludzie, stocznie i okręty*, Gdańsk 1985, s. 143-144. Zakłady w Piastowie - poprawna i pełna nazwa była: Zakłady Akumulatorowe systemu TUDOR – Spółka Akcyjna w Warszawie, właściciel: Fryderyk Müller radiostacje, kompletna instalacja telefoniczna.
9. Mielczarek R.: *Stanisław Rymaszewicz*, Polski Słownik Biograficzny, t.33, s. 533-534. Wrocław – Warszawa Kraków, 1991-1992.; Kotlarski J., *Wspomnienie o komandorze Rymaszewiczu. W 15 rocznicę śmierci*, „Nautologia”, 1988, nr 2, s. 87-89.
10. Kotlarski J.: *Działacze klasyfikacji statków w Polsce*, „Budownictwo Okrętowe”, 1977, nr 2-3, s.111-113.
11. *Kmdr mgr inż. Stanisław Rymaszewicz*, „Biuletyn Informacyjny PRS”, 1973, nr 1, s. 3-4.
12. Katalog www.BN.pl (Biblioteka Narodowa Warszawa), dostęp 2.03.2022
13. Białek R., Piotrowski T.: *Polski przemysł elektrotechniki okrętowej*, W: *Z kart historii elektryki na Pomorzu.80-Lecie Stowarzyszenia Elektryków Polskich na Wybrzeżu*, Gdańsk 2012, s.74.
14. *Polska Bibliografia Morska 1919-1991.T.3.Porty, okrętownictwo, cz.1. Druki zwarte*, red. M. Babnis, J.K. Sawicki, Gdynia 1994.
15. Jeryś C.: *Stowarzyszenie Techników Okrętowych Polskich*, „Budownictwo Okrętowe”, nr 4-5, 1976, s. 144;
16. Kisielewski M.: Pierwsze morskie czasopismo techniczne, „Budownictwo Okrętowe”, 1970, nr 6, s.189.
17. Grzywaczewski Z., Sekcja Okrętowców. 25 lat istnienia, „Budownictwo Okrętowe”, nr 2-3, 1977, s.76-78.
18. 80-lecie zasłużonego okrętowca, „Budownictwo Okrętowe”, 1970, nr 6, s.190.
19. *Mgr inż. Stanisław Rymaszewicz (1890-1973)*, „Budownictwo Okrętowe”, 1973, nr 3, s.115.
20. Nekrolog: Stanisław Rymaszewicz, „Dziennik Bałtycki”: 1973, 7.02.1973 nr 32, s. 2.
21. Kondolencje (dla rodziny S. Rymaszewicza) z Biura Projektów Budownictwa Morskiego w Gdańsku i Polskiego Rejestru Statków w Gdańsku, „Dziennik Bałtycki”, 8.02.1973, nr 33, s. 4.

COMMANDER ENG. STANISŁAW RYMASZEWICZ - OFFICER OF THE POLISH ARMY AND POLISH WAR MARINE, INSPECTOR-ELECTRICIAN OF THE POLISH SHIP REGISTER, ACTIVIST OF THE ASSOCIATION OF POLISH ELECTRICAL ENGINEERS

The article presents the profile of Cmdr Eng. Stanisław Rymaszewicz (1880-1973) - a graduate of the Faculty of Mechanical Engineering of the Marine Engineering School in Kronstadt, Russia. He was a mechanic officer of the Black Sea Fleet, in the years 1916-1917 he headed the Central Radiotelegraphic Division near Sevastopol. From June 1916 to February 1918 revolution he was an officer of radiotelegraphy in the Headquarters of the Fleet Commander. From January 1919 he stayed in Poland as a captain (commander of the radiotelegraph forces in the Communications Army Inspectorate). In the years 1923-1926 he was the commander of the Training Camp for Communications Officers and the garrison in Zegrze. He served in the Polish Navy (1927-1947) in the New Buildings Office in the Navy, supervised the construction of destroyers and submarines, and headed the Navy Supply Office. In 1935-1937 in England he was the vice-chairman of the Construction Commission of the destroyers ORP "Grom" and ORP "Błyskawica". During World War II in Romania he supervised the transfer of Polish crews to the Polish army in France. Later he went to England, from January 1940 to March 31, 1947 he was the head of the Technology and Weapons Department of the Navy in London. In December 1947 he returned to Poland. From April 1, 1948 to April 30, 1951 he was an inspector at the Shipping Department of the Gdańsk Maritime Office. In the years 1951-1959 he organized and managed the electrical inspectorate in the Polish Register of Ships in Gdańsk. Until his death in 1973, he was active in the Association of Polish Electrical Engineers. He was the author of publications in the field of radio and electrical engineering.

Keywords: Polish Navy, ship electrical engineering, radio engineering, history of electricity.